

ÁL-SHAKESPEAREI DRÁMÁK

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV

II.

YORKSHIREI
TRAGÉDIA

SZOMORÚJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN

1608

FORDÍTOTTA

MAYNÉ MARCZALI ERZSÉBET

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1914

Ára 1 K

ÁL-SHAKESPEAREI DRÁMÁK

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV

II.

YORKSHIREI
TRAGÉDIA

SZOMORÚJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN

1608

FORDÍTOTTA

MAYNÉ MARCZALI ERZSÉBET

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1914

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

Az ál-shakespearei darabok között kortörténeti szempontból a legérdekesebbek egyike a «Yorkshirei tragédia.» Kifejezésre jut benne a XVII-ik századnak egyik fő uralkodó vonása: a szertelenség érzésben és tettben, a féktelen vad indulatok, kegyetlen mészárlások éppen úgy, mint a legodaadóbb szelídség és önfeláldozás. Megismerünk egy akkori angol nemesi családot otthonában, az előkelő származású, de végkép zuhlésnek induló földesurat, a jóságos, csak férjének és gyermekeinek élő hitvest; betekintést nyerünk az akkori gondolatvilágba, látjuk, mi a kollégiumi magiszter eszmeköre, mint szidják a puritánokat, mivel ijesztik a kis gyermeket, miről milyen hangon tréfálkoznak a szolgák. Talán egyedül is áll ez a kis darab a maga nemében: polgári szomorújáték a XVII. század elején, minden elemi csapás, emberfölötti jelenségek és színváltozások nélkül, tisztán helyi, polgári milieuban. A drámaírók mind számoltak azzal, hogy közönségük az érdekeset, a hátborzongatót, a phantáziához szólót kívánja és darabjaikat nagyrészt idegen, sőt emberfölötti körbe helyezik, gyakran túlvilági lények beavatkozásával (*Marlowe*: Doctor Faustus, *Shakespeare*: Szentivánéji álom, A vihar, Macbeth és egy darabban néha két-három párhuzamos szerelmi történettel). Hogy a «Yorkshirei tragédia» mindezen

vonzóerők híján mégis érdekelte a közönséget, azt — irodalmi értékét nem tekintve — főképp aktualitásának köszönhette, annak, hogy egy néhány éve történt eseményt mond el drámai formában, a tényeken alig változtatva, sőt még a neveken sem.

A gyilkosság 1604-ben történt és először Stow krónikája regisztrálja még abban az évben: «Calverly Walter, a yorkshirei Calverly ura, két kis gyermekét megölte, feleségén is gyilkolási szándékkal súlyos sebet ejtett és nyomban elindult legkisebb dajkaságban lévő fiához, hogy azt is meggyilkolja, de ebben meggátolták. E tetteire mentséget felhozni nem tudván a törvény előtt, megfojtásra ítéltetett, mely ítélet értelmében York várában aug. 5-én ki is végeztetett.» A dráma első kiadása 1608-ban jelent meg Thomas Pavier kiadásában,* ki már a gyilkosságot követő évben 1605-ben adott ki egy róla szóló balladát, melyet a tragédia, úgy látszik, meglehetősen szorosán követ. A ballada címe: «Egy yorkshirei úrnak két gyermekén elkövetett siralmas gyilkosságáról, feleségének és dajkájának súlyos megsebesítéséről szóló ballada.»* A tragédia címe pedig az első kiadásban: »Egy yorkshirei tragédia, nem annyira új, mint siralmas és igaz. Írta W. Shakespeare.»** A következő

* «Yorkshirei tragédia, nem annyira új, mint inkább siralmas és igaz. Ő Felsőge színészei a Globe-színházban játszották. Írta W. Shakespeare. London, R. B. nyomása Pavier Tamás számára, a ki áruba bocsátja cornhilli boltjában a bank közelében. 1608.»

** «A ballad of lamentable Murther, done in Yorkshire by a Gent. upon two of his owne Children, sore wounding his Wife and Nurse.»

*** A Yorkshire tragedie not so new as lamentable and true. Written by W. Shakespeare.

czímlapon már három más darabbal együtt szerepel, melyekkel együtt adták elő a Globe-színházban. Említésre méltó körülmény azonban, hogy ezek közül csak a yorkshirei tragédia jelent meg nyomtatásban, még pedig Shakespeare nevével.

Ez volt természetesen a legfontosabb argumentum Shakespeare szerzősége mellett, és nagyon sokáig az ő művének is tartották, főkép a német tudósok, köztük Schlegel és Neubner is. Az angol kritikusok nagy része azonban, és köztük olyan tekintélyek is, mint Farmer, Hazlitt és Lamb, nem tekintik congeniálisnak Shakespeare egyéb műveivel. Az utóbbi kettő Thomas Heywoodnak tulajdonítja, a ki Lamb szerint: «olyan próza—Shakespeare-féle («a sort of prose-Shakespeare.») «Nem kételkedünk abban — írja továbbá Lamb — hogy Heywod *meg tudta-e írni* a yorkshirei tragédiát, de igenis abban, hogy Shakespeare *meg akarta volna-e írni?* A mi Heywood szerzőségét illeti, bizonyos, hogy van egy drámája: «A jósággal meggyilkolt nő, («A woman killed with kindness»), mely úgyszólván *pendantja* a yorkshirei tragédiának. Ebben a hűtlen feleségnek bocsát meg haláloságyán nagy-lelkű férje és a megbocsátási jelenet igen sokban hasonlít a yorkshirei tragédia megfelelő utolsó jelenetéhez. Az is tény, hogy a darab minden kvalitása mellett sem fogható a shakespearei remekéhez, még talán legsikerültebb jeleneteiben sem. Legtöbbet ér benne nézetem szerint az a kis bölcsődal, melylyel a szolgáló álomba ringatja a kis gyermeket és az utolsó megbocsátási jelenet. Nagyon kétséges az is, hogy Shakespeare ily aktualitást vett volna a tollára, mikor összes többi darabjai vagy saját fantáziájának a szüleményei, vagy pedig történelemből, mondákból, novellákból merített tárgyúak.

Igaz, hogy Gervinus szerint e korban szokás volt aktualitásokat a színpadra vinni; ő megemlíti például, hogy mikor I. Jakab féltékenységből megölette Gowry grófját, a véres eseményt kevéssel megtörténte után már ő felsége színházában adták elő drámai formába öntve. Sokan úgy magyarázzák Shakespearenek a címlapon szereplő nevét — és ez talán a legvalószínűbb felfogás, hogy Shakespeare, mint a Globe egyik főszínésze és tulajdonostársa is — Burbadge, korának egyik legfényesebb színésze volt a másik társ — az akkori szokáshoz híven minden, a társulatához kerülő darabot átjavított, átcsiszolt és bizonyára saját géniuszából is vitt belé valamit.

Az ő alkotó keze mellett szólhat ellenben a feleség alakja, a ki szenthez illő türelmével, önzetlenségével, mindvégig való hűségével, ragaszkodásával egy színté állattá aljasult férj iránt méltó testvére a Cordéliáknak, Olivíáknak és Helenáknak, bár tény az is, hogy a korbéli drámairodalomnak egyik állandó típusa ez az úgyszólván női testbe plántált angyal. Megtaláljuk Ford, Greene és Webster drámáiban is, sőt Taine szerint ez nem más, mint a germán nő ideális megismerésének a színpadon.

Ha a hősnő angyal, úgy a hős viszont gyakran igen közel áll az ördöghöz. Az az éles ellentét, mely a 'Yorkshirei tragédiában' a feleség és kegyetlen, vérengző férje között mutatkozik, szintén általános jellemvonása az akkori drámának. A féktelen, lenyűgöztető érzések, a kegyetlen, vad cselekedetek kora volt ez: röviddel ezelőtt küldött VIII. Henrik a színpadra sok kiváló embert és asszonyt, köztük saját feleségeit is. Leánya, Erzsébet, a ki atyja nyomába lép, — bár ellenkező indokokból — ekkor fejezteti le Stúárt Máriát, ekkor tétette el láb alól

Leicester grófja első feleségét, Amy Robsartot, amire drámánk hőse is czéloz. Természetes, hogy ez a vérszomjas korszell m a drámairodalomban is visszatük-röződik. Taine ezt úgy fejezi ki: «A lélek megújhodá-sának a kora ez: a lélek minden érzésre képes, a költő mindent ki mer fejezni.* Gondoljunk csak Marlowe «Máltai zsidó»-jára, kinek az elszenvedett jogtalságok annyira megkérgesítették a szívét, hogy a gyilkosságok hosszú sora után (az áldozatok között van saját leánya is) csak azon kesereg, mint drámánk hőse is, hogy nem vétkezhetett többet. Ez a vérengző szellem uralkodik például Locrineben — mely egyesek szerint szintén Shakespeare műve — hol vége-hossza nincs az öldöklésnek, sőt magában Macbethben is, csak azzal a különbséggel, hogy Macbeth nem saját családja tagjait mészárolja le és mégis minden gaztett után felébred benne a lelkiismeret, hogy rémlátások alakjában gyötörje, míg a ,Yorkshirei tragédia' hőse csak legvégül tér meg.

Ha ebben a világitásban nézzük darabunkat, úgy mindenesetre sokban jobban megértjük és mélyebbre tudunk belé hatolni. Méltányoljuk, hogy a költő a közizlésnek megfelelően szemelte ki ezt a véres, hajmeresztő esetet drámája tárgyául. Nem mosolyogjuk meg a szegény, agyonkínzott feleség túlzott kutya-hűségét, nem fog el oly nagy mértékű útálat a gyilkosságot gyilkosságra halmozó férj iránt, ha meggondoljuk, milyen általános, mindennap szereplő drámai személyek voltak ezek akkoriban. Sőt, ha közelebbről vizsgáljuk a férj alakját, meg fogjuk azt is érteni, hogy valamikor csakugyan méltó lehetett arra a vég-

* Les âmes sont toutes neuves' prêtes à tout sentir, comme les poètes à tout osèr.»

telen, mindent megbocsátó szerelemre, melylyel felesége iránta viseltetik. Hiszen folyton hivatkoznak arra felesége is, odasereglő barátai is, hogy «előbbi élete sok jót ígért; gyümölcsöző nyarat, nem ily aszályt.» Látjuk ebből, hogy egy eredetileg derék, tehetséges embert csak a kockajáték, a rossz társaság kerített annyira hatalmába, hogy úgyszólván akarva, nem akarva, beleszédül a legsötétebb bűnök örvényébe. Látjuk, hogy a rendetlen életmód, a sok éjjelezés vetkőztette úgy ki egész valójából, fosztotta úgy meg minden lelkijerjétől, hogy már csak szitkozódva tud beszélni s már annyira romlott, hogy feleségének, barátainak minden jóakaró kísérlete, hogy őt a tisztesség útjára visszatérítse, kudarcot vall.

Vagyonának utolsó romjait, felesége hozományát habozás nélkül teszi kockára és mikor elveszti, túlfeszített idegzete, megtántorodott szeme nem lát maga előtt más kibúvót, mintha családiát elpusztítja a föld színéről. A nemesi virtus legtorzabb elfajulása ez: becsületes munkára egyáltalán képtelen, még a lehetőségétől is visszaborzad, de az a gondolat, hogy gyermekei koldúlnak, annyira kétségbeejti, hogy amúgy is elgyengült idegrendszere enged ennek a rögeszmének, meggyilkolja két gyermekét, feleségére is kezet emel «mert belőle is a szükség szajhát faragna», és nyomban harmadik kis fiához vágat, hogy az ő családjából koldusbotra senki ne jusson. Hisz' maga is bűnbánattal telve mondja az utolsó pillanatban: «Vad indulatban, gyáva csüggedésben ragadtam gyilkot.» A feleség, a jó barátok, a kollégiumi magiszter intő, kérlelő szavai mind eredménytelenül hangzanak el füle mellett; de a halál, a végítélet közelsége végre gondolkodóba ejti és keserű megbánás fogja el bűnei felett. E megbánás őszinteségéből, az utolsó, feleségé-

vel való találkozás hangulatából sejthetjük, hogy valaha mégis benső lelki kapocs lehetett közöttük. Nagyon kellett szeretnie férjét, hogy saját gyermekei meggyilkolása után csak férje bekövetkező kivégeztésén keseregjen, azt mondja legnagyobb bűjének. Ez a végső, gyönyörű jelenet az egész tragédiának magyarázó kulcsa; ebben értjük meg, hogy szinte szükség volt e szörnyű bűnök sorára, hogy ilyen meg-rázó, hatalmas bünbánat követhesse azt, hogy a feleséget egész lelki nagyságában megismerjük.

1913. január

M. E.

YORKSHIREI TRAGÉDIA

SZOMORÚJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN

SZEMÉLYEK.*

Férj.

Feleség.

Kollégiumi magiszter.

Egy lovag, vizsgálóbíró.

Több úr.

Oliver

Rudolf

Sámuel

} szolgák.

Egyéb szolgák és törvényszolgák, kisfiú stb.

Színhely: Calverly, Yorkshireben.

* E megjegyzéssel: «Valamennyi egy vagy a négy egyben való darab egyike, nevezetesen a Yorkshire Tragédia, a hogy Ő Felsege a király színészei játszották». Tehát négy darabot adtak egyszerre. Hogy «valamennyi egy volt», talán azt jelenti, hogy mind a négynek ugyanegy volt a hőse. De a többi három darabról semmi tudomásunk.

ELSŐ JELENET.

Szoba Calverly Hallban.
Belépnek Oliver és Rudolf.

OLIVER.

Rudolf pajtás, fiatal úrnők olyan szánalmasan búsul szerelmes urának hosszú elmaradásán.

RUDOLF.

Hát gáncsolhatod-e érte? Hiszen az érett alma is, ha idejében nem szedik le a fájáról, leesik magától; így sok szerelmes asszonyszemély is, ha idejében nem gondoskodnak róla, bizony megtántorodik és akármelyik férfinak az ölébe hull.

OLIVER.

Szinigazság, a mit mondasz, biz' ez elég gyakran esik meg. Külömben nem jött még vissza fiatal gazdánk meg Sámuel pajtásunk Londonból?

RUDOLF

Semelyik, hogy a puritán keritőnövel szóljak. De úgy rémlik, mintha Sámuel hallanám. Sámuel az, istenúccse megjött: már viszket a fülem a híreire.

OLIVER.

Meg az én könyököm is viszket.

SÁMUEL.

(Bentről.)

Merre is vagytok?

Aztán lépésben jártasd meg a lovam, fiu! Derekasán megnyargaltam szegény párát! Fogadok, hogy a bőre valósággal a hátához tapad az izzadságtól. Ha most meghűlne és kehes lenne, ugyancsak meggyűlnék a bajom!

Sámuel belép.

Teringettét Rudolf és Olivér!

RUDOLF és OLIVER együtt.

Fogadj Isten, Sámuel pajtás! Miféle csalafintaságot hoztál Londonból?

SÁMUEL.

Láthatjátok, hogy a legújabb módi szerint vagyok teleaggatva. Három kalapomon két tükör is fityeg, a nyakamon két kemény gallér, oldalomon kalapskatulya, hátamon kefe, zsebemben naptár és három ballada. Valósággal mintaképe vagyok az úri inasnak.

OLIVER.

Isten úcsse az vagy: akkor kezdesz a magad szögín lógni, a mikor akarsz. Sok ember kevesebbel kezdte, ki életébe még gazdag lett. De mi ujság Londonban, Sámuel?

RUDOLF.

Jól kérded: mi ujság Londonban, pajtás? Fialat úrnőm ugyancsak bánkódik az ura után.

SÁMUEL.

Elég ostobán cselekszik ; elég nagy bolond.

OLIVER.

Miért Sámuel, miért?

SÁMUEL.

No, mert már régen más felesége van az urának,

MINDKETTEN EGYÜTT.

Komolyan? Csak tréfálsz, úgy-e?

SÁMUEL.

Hát nem tudtátok? Bizony megházasodott, veri az asszonyt és már két vagy három gyermeke is van tőle. Mert jegyezték meg, mennél több verést visel el az asszonyt, annál többször lesz viselő.

RUDOLF.

Persze, mert az ütleget is elviseli.

OLIVER.

Sámuel pajtás! Két évi bérem adnám érte, ha fiatal úrnőm ezt meg nem tudná. Szegényke elvesztené az eszét és soha többé vissza nem szerezne egészen.

SÁMUEL.

Én meg azt hiszem, boldog lett volna már a bölcsejében, ha ez a férfi soh' sem lépte volna át az ágya szélét. Hisz' mindenét felemésztette, a birtokát elzálogosította és diáköcscsének kellett érte jótállnia. Ez aztán az íródiáknak való frázis! Hej! több neki az adóssága, mint amennyit a bőre megér!

OLIVER.

Lehetséges-e?

SÁMUEL.

Sőt mi több: feleségét olyan pergő nyelven szólítja ringyónak, mintha csak Erzsókot vagy Pannát mondana, a gyerekeit pedig egyszerűen fattyaknak hívja. De mi ez itt? Éreztem, hogy valami nyomja a nadrágzsebemet: megfeledkeztem az újmódi londoni vasalómról. Mert hát nagy kelete van ám itt mindennek, a mi Londonból jön.

OLIVER.

Messziről jött, madárlátta portéka, úgy-e, Sámuel? De mondd csak hitedre: nincsen nekünk itt falun épp ilyen jó vasalónk?

SÁMUEL.

A dolgok lelke a fontos; a dolgok lelke a fontos; és a mint éppen megjegyezted, a messziről jött holmi kedves a dámák előtt.

OLIVER.

No meg a frájok előtt is.

SÁMUEL.

De mondd csak, Rudolf, megsavanyodott tán a sörünk az utolsó zivatar óta?

RUDOLF.

Nem, nem, még iható.

SÁMUEL.

Nos hát akkor jertek velem megtanítlak, hogyan iszsza le magát az ember finom módon. Múlt héten tanultam Londonban.

MINDKETTEN EGYÜTT.

Csakugyan? halljuk, halljuk!

SÁMUEL.

A legfinomabb úri módon! bizony Isten, akárki is örülhet az ilyen részszégségnek. Lovaggá ütésnek hívják Londonban, mert térdelve isznak.

MINDKETTEN EGYÜTT.

E' bizony csakugyan pompás.

SÁMUEL.

Jertek csak velem: majd rendre végigvezetlek a ceremónia minden fokozatán.

MÁSODIK JELENET.

Más szoba ugyanott.

A feleség jő.

FELESÉG.

Mi lesz belőlünk? mindenünk elúszik:

Uram csak szórja, szórja pénzét egyre,

Házunk már másé, hitelünknek vége,

S úgy rendelé az Égnek bölcs szava.

Hogy tékozlónak koldús lesz fia.

Hát ifjúsága ily erényt ígért?

A koczkajáték, léha mámorok,

Dorbézolások napirenden nála.

Ez vajmi rosszúl illik ám nevének

Házának ősi tisztességihez!

Javunk költségít nem fedezheti.

De ez nem minden: jobban bánt még ennél,

Hogy veszteségit, balfogásait,
 Minden javának végső pusztulását
 Nem bűnbánattól dúlva mondja el,
 De vad dühében Istent káromolva
 Keresztbe fonva karját néz a földre,
 S oly szörnyű így, hogy szívem megremeg
 Vonszolja testét, mintha máris porrá
 Lett vón és súlyát nem bírná tovább.
 Nem elmúlt bűnökért nehéz szive,
 De hogy már nincs miből vétkeznie :
 Istentelen csüggedtség, szörnyű bánat.
 Épp jön ; bármennyit vétett ellenem,
 Most szólok hozzá és meghallgatom,
 S fejből tán kiüzöm gondjait.

Belép a férj.

FÉRJ.

Ez átkozott dobás volt ! Ötszáz angyalt
 Egyszerre vitt el ! Már elkárhozom ;
 Elhagytak már az angyalok.* Biz úgy van !
 Kinek fogytán a pénze, annak lőttek,
 Annak már vége menthetetlenül.

FELESÉG.

Jó férjem !

FÉRJ.

S ráadásul itt az asszony !

FELESÉG

Esengve kérlek, lelked üdvire,
 Mondd el nekem, mi rontja kedvedet.

* Szójáték angel = angyal aranypénzt is jelent.

FÉRJ.

Pokolba véled! Te vagy bosszúságom
Oka s következménye egy személyben,
És mibenléte mind csak tenmagad!

(El.)

FELESÉG.

Im egyre rosszabb! lélekben és testben
Egyformán koldús; — s régi, kedves énjét
Úgy megtagadja, mintha gonosz szellem
Varázsa nyomná. Ime visszajön.

FÉRJ.

(Újra belép.)

Ő engem vádol: én csak szerelemnek,
Alázatnak a nyelvén szóltam hozzá.

FÉRJ.

Ha a házasság tiszteletreméltó, úgy a felszarvazott
férjek is azok, mert a házasság eredményezi őket.
Én bolond! minek is házasodtam meg? csupán, hogy
koldusokat szólítsak az életbe? Legidősebb fiam gaz-
emberré kell hogy váljon; nem uraskodhatik, mivel
nincs földje, a mely eltartsa. Az az átkozott teher
ugyancsak ránehezedik az örökségemre, hogy majd
fel kopik az állam. Középső fiamnak besúgóvá kell
válnia, a legkisebbnek meg tolvajjá vagy rabszolga-
kereskedővé. Óh nyomorúság! mily aljas mestersé-
gekbe taszítod bele az embert! Azt hiszem, az ördög
maga is méltóságán alulinak tartaná, hogy kerítő
legyen, jobban vigyáz a hírnevére. Aljas elvetemedett,
nyomorúlt szegénység!

FELESÉG.

Uram, mindenre, mit fogadtunk, kérlek :
Bosszúságodnak mondd el már okát.

FÉRJ.

PéNZ, péNZ és péNZ ; teremtsd elő azonnal !

FELESÉG.

Zord kedvedben hibás bár nem vagyok,
Rendelkezz mégis tetszésed szerint
Gyűrűim s nászfáimmal. Ámde kérlek,
Vitéz nagy ősid szent emlékire,
Bár én magam kiestem már kegyedből,
Sorsára gondoldj három szép fiadnak.
Hiszen az atyjuk mégis csak te vagy.

FÉRJ.

Mind fattyak ők csak : bűnödben fogantak.

FELESÉG.

A jó Ég tudja, ez mily rágalom !
De annyi más közt tűröm még e bút is.
Gondolj zálogterhelte birtokidra,
Meg tartozásid súlyos összegére.
S derék diáköcsédre, ki teérted
Jótállott s már-már börtön vár reá.

FÉRJ.

Elhallgass mindjárt, aljas nőszemély !
Csupán szokásból léptem nászra véled,
Sohsem szerettelek. Tán azt hiszed,
Magamba fojtom kedvem egy szavadra ?
Hordd el magad a fattyaiddal együtt
Barátaidhoz, s ott kolduljatok.

Mulatságomnak ez nem szabhat gátat.
Éjfél, szeretlek s véled vigadok !
Hogyisne ! Tán még azt hányják szememre,
Hogy nincs a tejbe mit aprítanom ?
Koczkára úgy dobálom ékszerid,
Mint pénzem hogyha bőven volna még.

FELESÉG.

Legyen.

FÉRJ.

Nem, eszküszöm ! — Ne foglaló —

(megrúgja)

Mély megvetésem érezed csupán,
S hiába várhatsz árva nyoszolyádba
Mindaddig, míg belé nem egyezel,
Hogy hozományod dobra üssük — s árán
Új gyönyöröknek átadjam magam.

FELESÉG.

Uram, tekints csak nyájasan reám,
S rendelkez mindennemmel, mit a törvény
Nem tilt el pénzzé tennem.

FÉRJ.

Láss hát hozzá.

Tán porban szűkölködjem, s mint a szolgálta,
Zsebemben mást se hordjak, mint kezem,

(Kezét zsebébe dugja.)

Hogy körmöm megnöveszszem ? Nem, ez ellen
Fellázad vérem. Láss hozzá tehát ;
Nem oly fából faragtak engemet,
Hogy koczka mellett szemléelő lehetnék ;
Hadd rázom én a koczkát meg magam !
Láss hozzá, mondom !

FELESÉG.

Jól van hát: legyen!

(El.)

FÉRJ.

Csak rajta! gyorsan! átkozott az óra,
 Melyben megházasodtam. Csak vesződség;
 Három gyerek lóg rajtam, mint megannyi
 Pióca ördögadta fattyai!

(Belép három úr.)

ELSŐ ÚR.

Még mindig ily csunyán süvölt a nyelved?
 Nagy származású hitvesednek hírért
 Magad gyalázod? Azt, ki más ellen tör
 Őrültnek nyilvánítják; több, mint őrült
 Bizonytalán az magát ki sebzi meg;
 Ki önszavával foltot ejt nevének
 Igaztalan, kegyetlen rágalommal.
 Nem illik ez; ne folytasd így tovább.

MÁSODIK ÚR.

Szerény intésem meg ne vesd, barátom!

HARMADIK ÚR.

Nyisd szíved meg tanácsoló szavunknak!

FÉRJ.

Jó estét! Isten áldjon! volt szerencsém!
 Intések, gáncsok, Isten véletek!

*(Úrak el.)**Szolga belép.*

Mi az, fickó? miért jössz?

SZOLGA.

Csak hogy tudomására hozzam nagyságodnak, hogy úrnóm az úton találkozott azokkal, kiket nagybátyja, nagyságod ezelőtti gyámja küldött érte, hogy Londonba kísérvék.

FÉRJ.

Akkor hát elment és te is mehetsz ;
De hajtsa végre azt, mit eltökélt,
Különben háza rosszabb lesz pokolnál.

(Szolga el.)

Belép egy úr.

ÚR.

Nem bánom, bármint is fogadjanak.

FÉRJ.

De én sem.

ÚR.

Jöttem, hogy megfedjelek

FÉRJ.

Kit? engem? láss hát egy-kettőre hozzá :
Ha feldühítesz véle, majd ütök.

ÚR.

Üsd balgaságod : az szolgált reá.
Magunk vagyunk : bizalmasan beszélek.
Te dőre vagy s szeszélyes, léha kedvű,
Végpusztulásban földed s jó neved.
Sajnálak téged. Azt csak szégyen éri,
Ki pénzével nevét is elfecsérli.
S ilyen vagy te.

FÉRJ.

Elég.

ÚR.

Nem, hallgass végig.

Apáidnak, kik büszkeségi voltak
 Megyénknek mindig, fényes, nagy nevét
 Most léhaságod elhomályosítja.
 Ifjú korod tavassza mást ígért :
 Gyümölcsöző nyarat, nem ily aszályt.
 Ezt látva, fáj nekünk elhinni is.
 Megváltozásod mind lesújtva nézzük
 S egy hangot hallhatsz csak mindenfelől :
 Az ördög volt a czimborád tenéked,
 S a nagy világot együtt rászedtétek.

FÉRJ.

Tovább nem tűrlek.

ÚR.

És, mi mindnél rosszabb :

Erényes törvényadta hitvesed
 Rimának mondtad.

FÉRJ.

Átlátok most rajtad :

Te vagy lovagja, meghitt jó barátja,
 Magad tudod mi.

ÚR.

Aljas feltevés !

Kifogytam már a béketűrésemből.
 Nevem bemocskolását tétlen tűrjem ?

FÉRJ.

Úgy bántott ez hát ?

ÚR.

Nem, te szörnyeteg ;
Hitet teszek, csak tiszta volt szerelmem.

FÉRJ.

Természetesen, úgy van, tisztaságát
Szeretted csak te.

ÚR.

Oh, te hitvány ember !
Hát gyűlölséged önnön házasságod
Szentségét sérti !

(Viaskodnak, a férj megsebesül.)

Óh !

FÉRJ.

ÚR.

Nem volt elég ?

FÉRJ.

Nem végeztünk.

ÚR.

S nem is fogunk, remélem.

(Tovább viaskodnak.)

FÉRJ.

Tán csellel küzdesz ? vagy varázs segít ?

ÚR.

Az igazságot hívom gyámolúl,
S ki ezzel tart, az cselre nem szorúl.

(Férj lehanyatlik.)

FÉRJ.

Kegyetlen sors! a földre letiport!

ÚR.

Kegyelmet tőlem várhatsz csak!

FÉRJ.

Zsivány, te!

ÚR.

Hej! mért taszít a sírba gyűlölségünk!
 Nem szomjúhozza kardom véredet:
 Sebed jobban fáj nekem, mint magadnak.
 Dicső ház sarja, légy te is dicső;
 Tisztességedhez folt még nem tapad;
 Nem sújtottam, csak balga vágyadat.
 Sok jót ígért előbbi életed;
 Ne oszlass szét oly szép reményeket:
 Ily élet érdemetlen szégyenét
 Jó nődre s gyermekidre már ne mérd;
 A bűn legyen csak vesztés ebbe' mind,
 S kelj fel, hogy meg ne tántorodj megint.
 Így búcsúzom már.

(El.)

FÉRJ.

Elment hát a kígyó,
 Méregfogával hogy megmart elébb?
 Utána szökne szívem. Oh boszú!
 Egész valóm boszúra szomjazik.
 Te, szajha asszony! czivódásod az,
 Mi húsomon rágódik s vért fakaszt ki
 Tüdőmből; — ám majd vérezel magad,

Legyőztek hát? már nyelvem szólni sem mert?
Csak pénzhiány gyengíthet így el embert,
Csak ez tepert így földre; máskülönben
Nem hanyatlottam vón' le tán soha.

(El.)

HARMADIK JELENET.

Más szoba ugyanott.

(*Belép a feleség lovaglórúhában és szolgálga.*)

SZOLGA.

Hitemre, úrnőm, hogyha nem merészség
Igy szólnom, nincs miért őt mentened,
Tudván, mily csúnyán vétett ellened.

FELESÉG.

Ezt jól tudom; de házi bűneinket
Miért kiáltuk hangosan világgá?
Elég baj otthon az nekünk. Először
Nagybátyám éles szemmel átfutotta
Pazarló módját; mintha pillantása
Minden gaztettét sorra mérlegelné:
Tudott arról, hogy zálog terhe nyomja
Sok birtokát, hogy érte jó baráti
Jótálltak, súlyos tartozásait
Ismerte mind; s ha akkor durvaságát,
Rossz bánásmódját még megemlítem,
Elfojtom bizton üdvös szándokát;
Míg léhaságáért így ifjúságát
Okolja pusztán, s abb' a hitben él,
Hogy kor, tanúság megjavítja majdan;
Hozzám való vélt nagy jóságáért
(— Hogy csillapítsam, minden ügyességem

Vettem érte latba, rútabbak bár
 Idomtalan medvénél tettei —),
 Udvarhoz kész őt így ajánlani
 Tisztségre bátyám, biztos támaszúl
 Nagy veszteségi közt. Remélem, mód lesz
 Ez új egységre köztünk s visszaváltja
 Földjével együtt tiszta jellemét.

SZOLGA.

Magam is amondó volnék, úrnőm. Ha már ezek
 után nem lenne nagyságodhoz jó, nem hordaná a
 tenyerén csupa dédelgetésből, igazán azt kellene hin-
 nem, hogy maga az ördög tanyázik benne.

FELESÉG.

Szentül hiszem, hogy jó lesz. Most kérlek, hagyj
 magamra ; mintha jönni hallanám.

SZOLGA.

Már megyek is.

(El.)

FELESÉG.

Ily módon földem kezemben marad,
 S a kúfároktól férjem is szabad.
 Jó ember bátyám ; s más ha semmisem,
 Ez meglágyítja majdan hitvesem'.
 Itt jó épp'.

Belép a férj.

FÉRJ.

No, megjöttél hát? Hol a pénz? Ide azzal a pénz-
 zel! Eladtad azt a vaczkot, azt a rongyos pár hold
 földedet? No? Ide a pénzzel! Hol van? Ide vele, ide
 vele, szórd a földre, ide, ni; lássuk csak, lássuk csak.

FELESÉG.

Jó uram, légy csak türelemmel, és, remélem, szavaim megnyerik majd tetszésedet. Több segítséggel szolgállok, mintha eladtam volna hozományom.

FÉRJ.

Hohó! mi lehet az?

FELESÉG.

Kérlek, ne ijeszsz úgy rám uram, de hallgass végig kegyesen. Nagybátyám abban a hiszemben, hogy nyájas és jó vagy hozzám (mert hát így adtam neki elő a dolgot) megszánt balsorsodban s kieszközölt számodra egy igen előkelő és jövedelmező állást az udvarnál. . . . Ennek én úgy megörültem. . . .

FÉRJ.

Takarodj, te pizok! magadon kívül vagy örömdoban, amikor én kínokban fetrengek? (megrúgja) te agyafúrt ríma, aki ravaszabb vagy száz ördögnél, ezért utaztál hát a bácsikádhoz, hogy előadd neki a helyzetemet és vagyoni állapotomat? Hát én, a ki csak élvezeteknek éltem eddig, ezentúl szolgaságban sínylődjem? mint valami vén ember, térdet hajtva, kalappal a kezemben álljak ott, én, a ki még a templomban sem álltam szívesen födetlen fővel? Nyomorúlt féreg! ez a te jajgatásod gyümölcse!

FELESÉG.

A jó Ég tudja, hogy panaszkodásom
Dicsérő, jó szó volt csak önmagadról
És helyzetedről. Csak barátaim
Tudták, hogy földed' zálog terhe nyomja,

S ismertek minden részletet, hogy jöttem.
 Ha azt gyanítod, cselhez folyamodtam,
 Hogy birtokom' megőrizzem magamnak,
 Vagy gyermekim javára, úgy talán
 Így illenék is tennem, anyjuk lévén.
 De megfeledkezem saját magamról,
 Hogy véredet lecsendesítsem. Fogjad,
 S mulass belőle vígan, míg telik.
 És tőled én már semmi mást nem kérek,
 Csak vidám arcot, nyájasabb beszédet.

FÉRJ.

Pénzt, ríma, pénzt, vagy . . .

(Kihúzza törét.)

Szolga sietve belép.

Ördögbe is! mi kell ily hirtelen?

SZOLGA.

Uram, ha szíveskednél . . .

FÉRJ.

Mit, töröm már tán meg se nézhetem?
 Szólj, ficzkó, vagy beléd döföm most nyomban.
 No, rajta:

SZOLGA.

Uram, az Universitásról vár lent egy úr és szólni
 óhajt nagyságoddal.

FÉRJ.

Az Universitásról? úgy az Universitásról: ez a
 hosszú szó egész belenyilallik a testembe.

(El.)

FELESÉG.

Gyötörtek é már asszonyt ily nagyon?
E hír ha közbe nem jó, tőre éle
Atjárta volna máris szívemet.
Mit mások hívnak végtelen nyomornak,
Enyém mellett tán meg se látszanék.
Balsorsban bármely nővel felveszem
A versenyt. Semmi sincsen kedvire,
Míg mindennek már vége nem lesz.
Előkelő tisztséget jobbagyságnak,
Kitüntetést rút szolgaságnak csúfol.
Mi lesz belőlem, árva gyermekimból?
Velem van kettő s egy még dajkaságba?
Kis koldúsim! Enyészet csontkeze
Omlasztja majd ez ősi fészket porrá:
Szemhéjamat lehúzza két szememre
Nagy súlya könnynek, sok keserves évnek;
Tartós e bánat: vélem alszik, ébred.

NEGYEDIK JELENET.

Más szoba ugyanott.

Belép a férj és a kollégiumi magister.

FÉRJ.

Fáradj csak beljebb, uram, igen örülök jövede-
lednek.

MAGISZTER.

Ebben már kételkedem: félek, hogy nem leszek
nagyon szívesen látott vendég.

FÉRJ.

Már hogysisne!

MAGISZTER.

Nem szokásom, uram, kerülgetni a dolgot, hanem egyszerűen, kerekén kimondom, a mi nyomja a lelkem. Így hát egyenesen a dologra térek. Én igen szomorú okból jöttem ide. Reményteljes, ifjú öcséd, kit erényeiért mindnyájan nagyra tartunk, a te hibádból és természetellenes könnyelműséged folytán, a te adóságaid miatt fogságban sínylődik; tanulmányait így megakasztottad, reményét megsemmisítetted és ifjú éveit becsúgyára a sanyarúságnak e sötét felhőit bocsátottad.

FÉRJ.

Hm, hm, hm!

MAGISZTER.

Oh, egész Universitásunknak legnagyobb reményességét titted tönkre; ezért is, ha magadba nem szállsz és hibádat nem hozod helyre, a legszigorúbb ítéletre készülhetsz el. Öcséd, ki igen szépen haladt istenfélő tanulmányaiban és tízezer lelket is megnyerhetett volna az Égnek, most bűnös léhaságodból börtön rabja. Ezért te felelsz és hidd el nekem, meg fogod adni az árát!

FÉRJ.

Oh, Istenem, óh!

MAGISZTER.

Minden okos ember rossz véleménynyel van rólad; a többi is megszólna; senki sem szeret; még a tisztességes emberektől lenézett lények is megvetnek. És íme halljad azt, mit öcséd iránt érzett tiszta szeretetem sugall: ne is remélj szerencsés órát, jó gondolatot, nyugodalmas álmot, kellemes sétát, semmit, a mi az embert teljes mértékben boldoggá teszi, míg őt ki nem szabadítod rabságából. Mi a feleleted erre?

Hogyan gondoskodik majd róla? Nyomorúságba taszítod-e, vagy remélhet-e jót tőled? — Gyötrődve várom válaszod.

FÉRJ.

Igazán megindítottál: Mester vagy a dolgozóban. Mindeddig nem volt helyén az eszem; most valósággal belemarkoltál a szívembe. Köszönöm szavaidat valamint fáradságodat. Be kell ismernem, hogy súlyosan vétettem öcsém ellen; igen, igen súlyosan. Hé, ki van odabent? Elő veletek!

(Belép egy szolga.)

FÉRJ.

Bort ide a kupába! (Szolga el.) Szegény öcsém börtönben tesped én miattam!

MAGISZTER.

Ily szégyen gyakran égető sebet hagy hátra s ezt a sír gyógyítja csak.

(A szolga borral tér vissza.)

FÉRJ.

Uram, reád emelem poharam. — Beköszöntésed kissé fagyos volt.

MAGISZTER.

Bár melegebb lett volna a te saját érdekedben! Egészségedre uram! Isten éltesse azt a derék jó embert, ki most börtönben van!

FÉRJ.

Éljen! — Most, uram, kérlek, szíveskedjél csak néhány perczig lenn a réten sétálni; szolgám is elkísér

majd. Időközben okvetlen megtalálom majd számodra a kellő választ, mely öcsémet is teljesen kielégítheti.

MAGISZTER.

Örülne ennek minden égi angyal,
Sok csipős nyelv már nem fecsegne szúrva
S én mondhathnám, hogy jó nap keltem útra.

(Magiszter és szolga el.)

FÉRJ.

Oh én szerencsétlen! Bűnös léhaságom tönkresilányított; átkos végzetem koldúsbotra juttatott. Ha az Isten úgy parancsolta: ne vétkezzél! miért is teremtette az asszonyt? Miért engedí érzékeinket élvezet után kapni, hogy aztán kárhozatba taszítson? Miért is ismerünk meg olyan dolgokat, melyek rossz útra térítenek? Bárcsak az erény lenne tilos! Akkor valamennyien erényesek lennénk, mert vérünkben van, hogy a tiltott gyümölcshöz vonzódjunk. Ha a részegség nem volna tilos, melyik ember fetrengene a sárban, mint valami állatnak bolondja vagy disznónak majma? Mit rejt magába az a három koczka, hogy valaki háromszor hárromezer hold földet egy kis kerek asztal körébe vonjon össze miatta és úri köszvénytől reszkető kezének egy mozdulatával koldússá vagy tolvajjá tegye ivadékát? Megtörtént! Valóban, ezt műveltem: ezt a rettenetes hitványságot. Milyen jó módban voltam! Birtokaim úgy ragyogtak körül, mint a teli hold; most pedig ez a hold utolsó negyedében van és egyre fogyatkozik. Beleőrülök a gondolatba, hogy ez a hold valamikor az enyém volt, meg az apámé és az őseimé nemzedékeken át. Hanyatlóban a mi házunk, össze is dől már egészen. Koldús

lett a nevünk ; bennem koldúl. Az a név, mely évszázadok óta dicsőségére vált ennek a megyének, bennem és utódaimban kihal. Családom öt tagját taszítom nyomorba magamon kívül : tékozlásom öcsémnek börtönőre, feleségemnek szívfájdalma, három gyermekem ínsége és önnön gyalázatam!

(Haját tépi.)

Mért nőtt hajam elátkozott fejemhez?
 Ily méreg sem pusztítja el? Öcsém
 Rabságban sinylik ördögök között
 Kik nyújtják, míg nem enged, — s nincs miből
 Sem élnem már, sem őt kiváltanom!
 Pap, haldokló beszél csupán pokolról,
 De minden kinja hej! szivemben tombol:
 Rabság és ínség! Lelke üdvire
 Fel ki nem venne pénzt még ily esetben?
 S zálogba vetve égi üdvösségét,
 Kamatjából ki nem vágyódna élni?
 Ki dúslakodva éltem életem',
 Pokolnál rosszabb ily szükség nekem.

(Belép kis fiú pörgettyűvel és ostorral.)

FIÚ.

Mi bajod van, édesapám? Fáj valamid? Nem is bírok a pörgettyűmre ütni, a míg így állsz itten. Az egész szobát elfoglalod, ha így szétterpeszted a lábad. Óh! Hiába akarsz rámijeszteni! Nem félek én se maskarától, se mumustól.

(A férj félkézzel felemeli a gyermeket hosszú ruhájánál fogva, másik kezével meg kitérítje törét.)

FÉRJ.

Kerülj feljebb egy emelettel, te ficzkó, mert itt nem maradt a számodra örökség!

FIÚ.

Oh, mit akarsz tenni, apám? Hiszen én vagyok a te kis fehér fiad!

FÉRJ.

Hát majd vörös fiam leszel! Nesze!

(Megüti.)

FIÚ.

Óh apám, ez fáj!

FÉRJ.

Te legidősebb koldúsom, ne éld meg,
Hogy uzsorástól koldúlj kenyeret;
Hogy gazdag ember házatáján jajgass,
S követve hintáját, őt nagyságoljad.
Öcséd sem élje meg; jótett valóban
Az agyvelőtök szétroppantani.

FIÚ.

Betört fejemmel hogy tanuljak?

FÉRJ.

(Leszúrja.)

Vérezz

Inkább, mint koldúlj. Szégyent már nevedre
Ne hozz és első légy ki lábbal típrod,
Szerencséd; hogyha hitvány, lásd öcsédét.
Ti párkák, folyjon gyermekimnek vére
Rút arczotokra, s nyomban meglátjátok,
A koldúsbotnak mint vetünk mi gáncsot.

ÖTÖDIK JELENET.

(Cselédleány karján gyermekkel, mellette az anya nyoszolyán alszik.)

CSELÉD.

Aludj, piczim! Nagy bújá már anyádat
Is elnyoma; nem jót jelent e bánat.
Csitt! édes! nem mosolyg rád szép reménység.
Elvész a koczkán, mit dicsőség szerzett:
És atyja bűnét sínyli meg a gyermek!
Csak nyomorúság szolgál itt e házban;
Végromlás, pusztulás. Óh!

(Belép a férj vérző fiával.)

FÉRJ.

Add ide

A gyermeket, te ríma!

(Viaskodik a cseléddel a gyermekért.)

CSELÉD.

Óh segítség!

Segítség! Végünk van már! gyilkos! gyilkos!

FÉRJ.

Elhallgatsz mindjárt, hetyke, csacska némbér?
Nyakad töröm ki s nem kotyogsz majd többé!
Csak bukj le itt a lépcsőn! megvan! így! —

(Ledobja a lépcsőn és belédőf a gyermekbe.)

Legbiztosb egy nőt elnémitni úgy, ha
Nyakát kitorjúk: egyszerűen így.
Igy járt el már egy államférfiú is.*

* Vonatkozás Leicester grófjára, kinek első feleségét állítólag férje parancsára vetették le a lépcsőn Cumnor Hallban, Ez Scott «Kenilworth» című regényének is a tárgya.

FIU.

Anyám! anyám! óh! meggyilkoltak engem!

(A feleség felébred.)

FELESÉG.

Ki sirt fel most? Óh jaj! kis gyermekim!

Óh véres, véres! mind a két fiam!

(Felemeli a kisebb gyermeket.)

FÉRJ.

Hagyd, rima, azt a koldúst! hagyd csak ott!

FELESÉG.

Óh, édes férjem!

FÉRJ.

Aljas nőszemély!

FELESÉG.

Mitévő lészel, férjem?

FÉRJ.

Add a fattyút.

FELESÉG.

Saját fiad.

FÉRJ.

Elég itt már a koldús.

FELESÉG.

Óh, jó uram!

FÉRJ.

Mit? még utamba állasz?

Óh Ég !

FELESÉG.

FÉRJ.

No, itt van egy a szivibe !

(Anyja karjai közt meggyilkolja a gyermeket.)

Óh, kis fiam !

FELESÉG.

FÉRJ.

Ne élj tovább, te fickó,

Házadra szégyent már ne hozz.

FELESÉG.

Nagy Isten!

(Férjétől megsebesítve lehanyatlík.)

FÉRJ.

Pusztulj el hát ! elég már itt a szajha !

Belőled is a szükség azt faragna.

(Belép egy szolgáló.)

SZOLGA.

Uram, mit tettél ?

FÉRJ.

Mit, te aljas szolgáló ?

Kérdőre vonni hogy mersz engemet

Dühömben ?

SZOLGA.

És ha ördög volnál, most itt

Lefognálak.

FÉRJ.

Lefognál ? mily merészség !

Megsemmisítlek !

SZOLGA.

Jaj, hisz' tönkretettél
már mindnyájunkat itt.

FÉRJ.

Uradra támadsz?

SZOLGA.

Egy szörnyetegre.

FÉRJ.

Nincs már itt hatalmam?
Jobbágyom kössön gúzsba?

SZOLGA.

Óh valóban,
Az ördög bújt belé; már földre rántott.

FÉRJ.

Komisz paraszt! most széttéplek; belőled
Szijat hasítok, széttaposlak nyomban.
Igy! azt hiszem, nem futhatsz majd utánam.
Felkantározva vár lovam. El innen
Szopós kis koldúsomhoz: Nem hagyok
Tinéktek, párkák, senkit itt, e földön,
Hogy porba rántva rátíporjatok!

(El.)

HATODIK JELENET.

Udvar a ház előtt.

A férj és a kollégiumi magiszter.

MAGISZTER.

Mi van veled, sir? Oly feldúlt az arczod!

FÉRJ.

Enyém, sir? Ezt csak nyilván képzeled.
Kerülj csak beljebb s én követlek nyomban :
Az összegnek kis hija már csupán,
S öcsémnek teljes lesz a kárpótlása.

MAGISZTER.

Örömmel tölt ez el : sir, számítok rád.
(*El mindketten.*)

HETEDIK JELENET.

Belső szoba.

Feleség, szolgálta és a halott gyermekek.

SZOLGA.

Óh, alig bírok már feltápászkodni,
Sátáni súlya olymód összezúzott,
Széttépte húsom éles sarkantyúval :
Ő gyöngé dongájú volt, ám az ördög
Lehelt belé erőt most romlására :
Mert kárhozat lesz ily erőnek ára !
(*Belép a kollégiumi magiszter és két szolgálta.*)

SZOLGA.

Mi történt itt, sir, távozásod óta !

MAGISZTER.

Halálos szózat ! Ezt halmozta egybe
Öccsért váltságul ? a másik ottan !
S a vérző kisdedek közt anyjuk holtan !

FELESÉG.

Óh !

MAGISZTER.

Orvost ! im a nő feléled újra ! —
Az egyik szolga véres és alélt !

I-SŐ SZOLGA.

Utána ! gyilkos gazdánk lóra kapva
Szopós fiához vágdat, hogy megölje.
Utána gyorsan.

MAGISZTER.

Első én leszek,
Ki ráuszítom tüstént mind a várost.

I-SŐ SZOLGA.

Kövesd csak, jó uram.

(Magiszter és a két szolga el.)

FELESÉG.

Kis gyermekim !

I-SŐ SZOLGA.

Szegény jó úrnőm kissé már erősebb ?

FELESÉG.

Mért térek én magamhoz ? Gyermekim
Szemem láttára hogy vérezzenek ?
Az anyaszívbe ily kegyetlen látvány
Bakónál élesben döf. — Téged is
Így szétmarczangolt ?

I-SŐ SZOLGA.

Én, hogy meggátoljam,
Mít vak dühében művelt, rárontottam.
Küzdünk ; övénel ocsmányabb erő

Tepert a földre ; ő csak összezúzott,
Hajam kitepte ; úgy esett nekem,
Mint őrzöngő, kin épp kitört a láz.
Csak mozdúlatlan, bénán elterültem,
Nem volt erőm követni őt s lefogni.

FELESÉG.

Mi tette lelkét ily nagyon sivárrá ?
Pusztított minden jót ki sziviből ?
Hogy meggyilkolta gyermekit ; nejét is
Megölni kész volt, s így agyongyötörte
Cselédit ?

(Belép egy szolgáló.)

SZOLGA.

Óh, ez átkozott helyet
Hagyd már el, vár az orvos !

FELESÉG.

Hagyjam el ?
Ártatlan, édes vér tapad hozzája :
Gyilkosság árnya kísért minden zúgba'
S míg áll e ház, ez átok terhe sújtja.

(El.)

NYOLCZADIK JELENET.

Országút.

(Férj egyedül, lebukik lováról.)

FÉRJ.

Sántulj meg nyomban, botlós vén gebéje !
Törjön ki rajtad minden nyavalya !
Üssön beléd a mennykő ! Mindenem fáj.

Vaktába' futsz csak, mint a kedved tartja.
 Jókor találtál engem így levetni
 A várostól egy kődobásnyira,
 Ily sima földre. Hisz' koczkát lehetne
 Rajt' vetni és eljátszani a rétet.
 Koszos párája!

(Bentről kiáltás hallatszik: «Rajta! most utána!»)

FÉRJ.

Hó! emberhangot hallok, mintha bentről
 Lesnének rám. Hadd mászom újra fel
 Lovamra. El! Kis koldúsom most végre
 Eltesszük láb alól és azzal vége.

(Bentről kiáltás.)

Itt-itt! ni! erre!

FÉRJ.

Óh! sarkomba' vannak!
 Mily szörnyű sorsom! földbe gyökeredzik
 A lábam! nem rendelkezem magammal!
 Az inség toga vásik egy fiamra.
 Óh, bárcsak töröm a szívébe hatna!

*(Belép a kollégiumi magiszter, három úr és alabárdokkal felfegy-
 verzelt kíséretük.)*

MIND.

Itt-itt! amott!

MAGISZTER.

Természetellenes,
 Kőszívű ember, barbárnál is rosszabb!
 A szittyák vagy a márványkeblű párkák
 Könnyörtelenségükben ily kegyetlent
 El nem követtek, mint e tetteid!
 E választ lestem hát ilyen sokáig?
 Bezárt öcsédért ez hát kárpótlásod?

FÉRJ.

A bőrünknel már többet nem kívánhat,
És olyikat csak éppen nyüzni kell.

ELSŐ ÚR.

Nagy büne tette ily arczátalanná !

MAGISZTER.

Vért annyit ontott, hogy pirúlni sem tud !

MÁSODIK ÚR.

El innen most ! — a bíróhoz vele !
Egy tisztos férfiú lakik közelbe' :
Ott hozzuk hírül tettét.

FÉRJ.

Annál jobb lesz.
Öröm, ha tetteimről szólanak,
Csak az bánt, hogy ez egy már elmaradt.

MAGISZTER.

Nem apaszív, mely ily panaszba' tör ki :
Vigyétek el.

(Mind el.)

KILENCZEDIK JELENET.

Szoba a bíró házában.

Lovag és három úr.

BÍRÓ.

Ily szúrást ejtett hitvesén ? Megölte
Két gyermekét ?

ELSŐ ÚR.

Igy szól a hír.

BÍRÓ.

Azt bánom,
Hogy megismertem őt egyáltalán ;
Hogy életet nyert ily nemes családból,
Dicső nagy nemzetségből, melyhez eddig
E szörnyü perczig folt még nem tapadt.

ELSŐ ÚR.

Itt jönnek.

(Belép a kollégiumi magiszter etc. a fogolylyal.)

BÍRÓ.

Házának megrontója ! Fáj nekem
Ezúttal bíraskodnom.

MAGISZTER.

Sir, kegyeskedj —

BÍRÓ.

Ne ismételd meg ; eleget tudok már.
Bár erről szó se volna ! Vézem érted.

ELSŐ UR.

Apádnak búja érted bennem él.
Mi birt ily szörnyű elhatározásra ?

FÉRJ.

Röviden, sir, mindenemet elpocsékoltam, minden földem eljátszottam, és azt hittem, úgy cselekszem legemberségesebben, ha rászedem a nyomorúságot és egész házamat elpusztítom a föld színéről.

BÍRÓ.

Megbánod majd, ha csillapultabb véred.

FÉRJ.

Azt bánom, hogy még életben maradt egy :
Szopós fiam. Elváltasztottam volna.

BÍRÓ.

Nem hinném, ámde holnap ítéletnél
Erőt vesz majd a félés lelkedén,
Ha megkönyékez a halálnak képe.
Hadd járuljak még ehhez intésemmel :
Szörnyűbbet ennél nem művelt még ember.

FÉRJ.

Sir, köszönet.

BÍRÓ.

Vigyétek tömlöczébe :
Hol igazság dönt, nincs helyén a szánás.

FÉRJ.

El, el velem hát : vigyetek tova.

(Férj fegyveres kísérettel el.)

MAGISTER.

Diszére válsz rangodnak. Bár fajtádbúl
Sok vón'. A jog így irgalommá lágyúl.

BÍRÓ.

Töreksem erre. — Vad mészároló !
Házának vése, ősi nagy nevének
Bemocskolója ! Szégyent ki nem érez,
Legközelebb jut önön szégyenéhez.

(El.)

TIZEDIK JELENET.

Calverly-hall előtt.

(Belép a férj fegyveres őrizettel, a magister, urak és kíséretük.)

FÉRJ.

Épp' itt vagyok most házam, ősi fészkem
Tövében ; hallom, él még hitvesem,
Veszélyben van bár. Kérlek, engedjétek
Beszélni velem, míg reám nem zárul
A börtönajtó.

(Behozzák a feleségét.)

UR.

Itt jön ő magától.

FELESÉG.

Óh uram, én jó boldogtalan férjem,
Kérlelhetetlen törvény hatalmába'.
Ez legnagyobb bűm, vérzik érte szívem,
A lelkem is.

FÉRJ.

Mi az, te jó vagy hozzám?
Hát nem sebeztelek meg, nem kívántam
Halálod?

FELESÉG.

Csitt! ennél nagyobb seb ért:
Aczélnál jobban fáj a nyers beszéd!
Te durva voltál hozzám.

FÉRJ.

Az, hitemre ;
Vad indulatba', gyáva csüggedésbe'

Ragadtam gyilkot ; ám te jobb fogást
 Eszeltél most ki, engem hogy megölj :
 Egy-egy szemembe hét szúrást is ejtesz.
 Az ördög most lopózik el belőlem,
 Minden tagomban érzem, körmömet
 Mint felduzzasztja. Óh, nem sejtett kínok !
 Gyötörjétek meg ! Boldog angyalok,
 Sok évezredre láncoljátok még le
 A feneketlen űrbe ! Ne hagyjátok
 Kikelni onnan, hogy a földi embert
 Kegyetlen, vad tragédiára bírja ;
 Apába elrejtőzni, hogy fiának
 Az hóhérjává így lealjasúljon ;
 Megölje hitvesét, cselédit, s kit nem ? —
 Vak ember az, kiben nem él az Isten !

FELESÉG.

Bűnbánó férjem !

FÉRJ.

Óh, én édes lelkem !
 Ki ellen annyit vétett balgaságom :
 Halállal kell, hogy haljak, s erre vágyom.

FELESÉG.

E bűnökért halál nem sújtna téged,
 Ha törvény, mint én, megbocsátná vétked.

(A két gyermeket kitérik.)

FÉRJ.

Mit látok ott ?

FELESÉG.

Két vérző gyermekünket
 A küszöbön kitéve.

FÉRJ.

Óh, e látvány
 Olyan, hogy szívem megreped belé!
 Ha lepillantana tiszta lelketek
 Apátoknak szemébe fenn a mennyből,
 Látnátok könnyben úszni két orczáját,
 S meggyilkolástok hogy mily pirt süt rája.
 De ti most játsztok angyalkák ölében,
 S nem néztek rám le, ki malasztnak híján,
 Nagy nyomorában megölt bennetek'.
 Ha óhajom most óh, valóra válna,
 Azt kérném — vón' bár koldulás az ára, —
 Hogy új életre keljetek ti ketten!
 — Szemembe akkor port hintett az Ellen.
 Fohásztok szálljon fel az Ég urához:
 Bocsássa meg sok súlyos vétkeket;
 Bűnbánat marczangolja lelkemet!

FELESÉG.

Már elfelejtem minden más bajom,
 S csak ennek élek.

TÖRVÉNYSZOLGA.

Jössz-e már?

FÉRJ.

Jövök.
 Megcsókolom a vért csak, mit folyattam:
 A lelkem vérzik, legyen véres ajkam.
 Ég véled, jó nőm! elválunk mi ketten;
 Szívemből bánom azt, mit elkövettem
 Te ellened.

FELESÉG.

Maradj! ne hagyj még óh itt!

FÉRJ.

Hiába, látod, már a törvény szólít!
Ég véletek! két sarjam véres árnya!
Az én gyötrelmem üdvösségtek ára.
Apák, ha bűnös tetteim majd nézik,
Virul családjuk, — míg enyém most vérzik.

(Férj a törvénytisztogatókkal el.)

FELESÉG.

E bú szívembe most mélyebbre markol
Előbbi minden búmnál.

MAGISZTER.

Térj magadhoz
Jóságos nő; egy kincsed még maradt:
Kisded fiadban még sok kedved telhet.

FELESÉG.

Mindennél drágább férjem élete
Vérvesszeségtől bágyadt tagjaimba
Leheljen Ég erőt, hogy térdenállva
Esengjek életeért. Sok barátom
Mind sorra kérem, járjon közbe mindük
Édes, jó férjem felmentéseért.

MAGISZTER.

Ily jó nőt férfi hogy sebezhetett meg?
Nemed teérted nagyratartom mindig.
Lesújtva térek vissza ; válaszomba'
A tartozásnál súlyosabb hírt hozva.
Két testvér : egyik még fogságba rab,
Másik talán már hóhérbárd alatt.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA